

**Вітаємо
учасників тренінгу
з
української мови!**

Частина I
Нормативність
УСНОГО МОВЛЕННЯ

Привітання

Доброго ранку!

Добрий день!

Добрий вечір!

Ваша честь!

Бажаю здоров'я!

До побачення!

До зустрічі на засіданні!

Форми звертання

- Позивачу
- Голово
- Юрію
- Вікторе
- Олегу, Олеже
- Ігорю
- Наталіє
- Андрію

- Шановна Валентино
Костянтинівно!
- Вельмишановна пані Ольго!
- Софіє Іллівно!
- Бібліотекарю Коваль!
- Ілле Геннадійовичу!
- Добродію Нечипорук!
- Пане Валерію!

Привертання уваги

**Будь
ласка!**

**Будьте
ласкаві!**

Наступний - такий

Наступний (у часовому й просторовому значенні):

1. Наступного дня;
2. **Наступним** (далі) виступатиме;
3. Наступне питання;
4. Наступного разу.

Такий (перед переліком або поясненням):

1. На порядку денному такі питання;
2. Міністр заявив таке;
3. Підтримати такий запит;
4. Привернути увагу до такого .

Знаходитися - перебувати

- Кабінет **знаходиться** на першому поверсі
- У залі **знаходилися** слухачі
- Справа **знаходиться** у відділі кадрів
- Журнали **знаходяться** у столі

Правильно: Кабінет *міститься...*

У залі *перебували* слухачі.

Справа *зберігається...*

Журнали *лежали (містилися) ...*

Запам'ятаймо!

1. **Бути, перебувати де:** *бути у користуванні, бути при владі, перебувати під юрисдикцією*
2. **Розміщуватися, розташовуватися на:** *території*
3. **Зазнавати чого:** *збитків, утрат*

Поступити (поступати)

1. Доправити до лікарні
2. Вчинити, зробити законно, за законом
3. Поводитися гідно
4. Вступити до університету
5. Перейти в підпорядкування, підпорядкуватися
6. Надійти в продаж
7. Перейти у власність
8. Стати до роботи, улаштуватися на роботу
9. Надійшла заява

Пред'явити

(українські відповідники)

1. Показати, подати документ
2. Ставити вимогу
3. Подавати рахунок, позов, докази
4. Заявляти претензію
5. З(об)винувачувати, висувати звинувачення
6. Показувати для пізнання

Приймати - брати

Приклад 1

1. Брати до уваги – зважати на що-небудь
2. Брати (узяти) участь – бути учасником чого-небудь
3. Взяти (брати) за основу - керуватись
4. Ухвалити резолюцію, постановити
5. Вирішити, ухвалити, винести ухвалу (рішення)

Приймати - брати

Приклад 2

1. Прийняти рішення (розм.)
2. Набрати сили закону
3. Ужити заходів
4. Заступити (стати) на чергування
5. Приймати замовлення

Приймати - брати

Приклад 3

1. Приймати справи
2. Приймати документи
3. Приймати відвідувачів
4. Приймати на роботу
5. Приймати в спадок

• Слово приймати не вживаємо:

брати (близько) до серця;

сприйняти як жарт;

взяти (сприйняти) за щирю правду;

стати на бік; набувати форми, вигляду;

ухвалити закон; взяти за основу;

взяти за правило;

вжити належних заходів;

розмова повертає на інше;

за кого ви мене маєте?;

взяти провину на себе.

Правильно - вірно

1. **Правильна**
відповідь
(безпомилкова,
точна)
2. **Правильне**
написання слів
3. **Правильне**
застосування
норм

1. **Вірна** служба
2. **Вірний** собі
3. **Вірний**
обіцянці

Складати – становити

СКЛАДАТИ :

СПИСОК,
АКТ,
РЕЧІ,
ІСПИТ,
ГРОШІ...

СТАНОВИТИ :

Це не становитиме великих труднощів.

Становить виняток (бути відхиленням від звичайного).

Населення міста становить близько мільйона людей.

Ефект становить 5 млн грн.

СТАНОВИТИ : 1. Бути чим-н. виступати змістом чогось.
2. Утворювати яку-н. кількість (у сумі, у сукупності).

Відношення, відносини, ставлення

Приклад 1

1. Ставлення до людей, до роботи, до справи
2. У всіх відношеннях (з усякого погляду, з усіх поглядів)
3. Щодо цього
4. Цікавий з усякого погляду

Відношення, відносини, ставлення

Приклад 2

1. **Взаємини, стосунки між людьми**
2. **Ринкові відносини**
3. **Це не стосується справи**
4. **Службове недбальство**
5. **Я не причетний до цього**

Приклади лексичних аномем

заважати (а не *мішати*) вчитися; здобути (а не *отримати*) освіту; відповів переплутав (сплутав), (а не попутав) усі правила; піднесіть (а не *підніміть*) руку; продовжуй (а не *говори далше*); заповнити прогалину (а не *пробіли*) у своїх знаннях; розумний (а не *толковий*) фахівець; моя заповітна (а не *завітна*) мрія – вчитися.

Уживання зайвих слів:

хвилина часу; реальні факти/реалії;

уперше знайомитися;

натовп людей;

в остаточному підсумку;

колега по роботі ;

державний чиновник;

акцентувати увагу, наголошувати;

жестикулювати руками ;

попереднє планування;

уже існував; цілковита протилежність;

потенційна можливість

Приклади мовної надмірності

- **Видається**, логічним припустити, що... — **Логічно** припустити, що...
- **Видається**, важливо відзначити, що... — **Важливо** відзначити, що
- **«Загалом і в цілому», «у відомому сенсі», «як уявляється»** — не містять смислового навантаження, але подовжують речення
- **Я думаю**, що це неправильно — **Це неправильно**
- **На сьогоднішній день** — **на сьогодні, на цей час, натепер, наразі...**
- **Бачити на власні очі** — **бачити**
- **Особисто я, свій власний будинок, повернутися назад...**

Приклади вживання зайвих слів

- Було встановлено, що **існуючі** розцінки завищені
- Перед **своєю** смертю він написав заповіт
- З цією метою фірма використовує **наявні** підсобні приміщення
- **Здійснити** підписання договору — **підписати** договір
- **Здійснити** продаж підприємства — **продати** підприємство
- **Враховуючи ту обставину, що** — **оскільки, тому що, через те що**
- **Він ніколи не приходив вчасно** — **Він завжди спізнювався**

Лексичні анормеми

(чужинці)

- **По відношенню** — стосовно, про або що
- **У чому справа?** — У чому річ? Річ у тому, що...
- **Виключення** — виняток
- **Заключний** — кінцевий, прикінцевий, остаточний (у деяких випадках)
- **Давайте зробимо** — зробімо, ходімо, ходімте
- **Узяти себе в руки** — опанувати себе
- **Прийшло в голову** — спало на думку
- **Не виключено, що** — цілком можливо, що...; цілком імовірно, що; припускають, що...; сподіваються, що...

Приклади калькування

- У відповідності з вимогами часу — відповідно до вимог часу
- Задати питання — поставити питання
- Події співпали в часі — події збіглися в часі
- У декількох словах — декількома словами
- По всякому поводу — з будь-якого приводу
- При обговоренні — під час обговорення
- Розповсюджувати плітки — поширювати плітки
(розповсюджують часописи)

Лексичні помилки

- **В силу** — з огляду на (на підставі) п.6.1 Інструкції
- **як вбачається з матеріалів** — з огляду на матеріали
- **В той час як** — разом з тим
- **Між тим** — тим часом
- **Дійти (приходити) до висновку** — зробити висновок, дійти висновку
- **Підлягають задоволенню** — належить задовольнити
- **Підлягає розгляду** — належить розглядати
- **Відмічає** — підкреслює, зауважує
- **Додержання** — дотримання
- **Так як** — оскільки, бо

Наголос

Правило 1

- В іменниках із префіксами **ви-** та **по-** наголос падає переважно на префікс:
 - ◆ **в**іпадо**к**, **в**інято**к**,
віпис**к**а, **в**ікли**к**,
віско**ч**ка, **в**ісе**л**ок,
по**з**нач**к**а, **п**о**з**ич**к**а,
по**с**мі**ш**ка, **п**о**к**аз,
по**с**ві**д**ка,

АЛЕ вим**о**ва, видавн**і**цтво, вир**о**щування,
постач**а**ння, пор**а**да, пов**а**га.

Наголос

Правило 2

- В іменниках із суфіксом **-щин- (-чин-)** наголос падає на основу:

Х^{а́}рківщина

С^{у́}мщина

Полт^{а́}вщина

Микол^{а́}ївщина

Од^{е́}щина

АЛЕ Галич^{і́}на

Наголос

Правило 3

- У віддієслівних іменниках середнього роду на **-ання**, у яких більше двох складів, наголос має падати на той самий склад, що й в інфінітиві дієслова

Читáти – читáння

Питáти – запитáння

Писáти – писáння

Задáти – завдáння

Подáти – подáння

Пізнáти – пізнáння

Але жУти – життЯ́, знáти – знаннЯ́

Наголос

Правило 4

У складних іменниках
сполучний голосний
є наголошеним

Лі**о́**пис

Ру**к**о́пис

Гур**т**о́житок

Жи**в**о́пис

Маши**н**о́пис

АЛЕ листо**п**а́д, сніго**п**а́д, лісо**ст**е́п,
земле**м**і́р.

Наголос

Правило 5

- Іменники на **-метр**, що означають міру відстані, мають наголос **на останньому складі**:
- Сантим**é**тр
Децим**é**тр
Кілом**é**тр

АЛЕ бар**ó**метр, спід**ó**метр, ман**ó**метр

Наголос

Правило 5

- Іменники на **-метр**, що означають міру відстані, мають наголос **на останньому складі**:
- Сантим**é**тр
Децим**é**тр
Кілом**é**тр

АЛЕ бар**ó**метр, спід**ó**метр, ман**ó**метр

Наголос

Правило 6

- Іменники на **-лог** мають наголос

на останньому складі:

1. Катал**о́**г
2. Діал**о́**г
3. Прол**о́**г
4. Монол**о́**г

АЛЕ фізі**о́**лог, дермат**о́**лог, філ**о́**лог,
ге**о́**лог

Наголос

Правило 7

- Іменники іншомовного походження на **-ер** наголошують **на останньому складі:**

1. Парт**é**р
2. Револьв**é**р
3. Шоф**é**р
4. Диспанс**é**р;

Наголос

Правило 8

- У словах іншомовного походження, що були запозичені не дуже давно, наголос переважно (але не завжди) збігається з російською мовою, пор.:

1. Квартáл
2. Портáл
3. Універсáл
4. Цемéнт
5. Постаментé
6. Документé

Наголос

Правило 9

1. Позо́вна заява
2. По́зов
3. Ру́нковий
4. Правóчин
5. Поня́ття
6. Приві́д (до слідчого)
7. Позива́ч
8. Ва́лом
9. Ча́сом
10. Фахові́й

Наголос

Правило 10

- Більшість двоскладових прикметників має **наголос на закінченні:**
 - Гірк[́]й, тонк[́]й
 - Нов[́]й, тісн[́]й
 - Вуз[́]к[́]й, котр[́]й
 - Стар[́]й, швидк[́]й
 - Низ[́]к[́]й, близ[́]к[́]й,
 - Легк[́]й

АЛЕ т[́]хий, г[́]рний, д[́]брый.

Наголос

Правило 11

- Займенники мають наголос на закінченні
- менé, тебé, себé, менí, тобí, собí, цьогó, тогó, цьомú, томú.

Але якщо поруч з'являється прийменник, у багатьох займенників наголос переміщується на основу:

до тóго, до цьóго, при тóму, при цьóму, біля мéне, біля тéбе, біля сéбе, біля ньóго, за мéне, за тéбе, за сéбе, за ньóго.

Наголос

Правило 12

- Двоскладові дієслова в інфінітиві (і всі похідні від них) мають наголос на останньому складі:
- нест[́], везт[́],
принест[́], віднест[́],
занест[́], пронест[́],
внест[́], піднест[́]

Наголос

Приклад 13

1. Вантаж^івка

2. Відвезт^у

3. Дич^авіти

4. Дов^ідник

5. Зуб^ожіння

6. Зр^учний

1. Інд^устрія

2. К^амбала

3. Пок^азник

4. Полог^овий

5. Симетр^ія

6. Сільськогоспод^арський

7. Сп^уна

Наголос

Приклад 14

1. Ма́ркетинг
2. Ме́режа
3. Мета́лурґія
4. Найцікаві́ший
5. На́чинка
6. Одно́разо́вий
7. Ла́те

1. Оптóвий
2. Осетéр
3. Пе́чення (*від пекту́*)
4. Печéня (*пéчене*)
5. Піалá
6. Підлі́тковий
7. Піцéрія
8. Стові́дсо́тковий

Частина II
Нормативність
писемного мовлення

«Ви» — мала чи велика літера?

З великої літери «Ви» пишемо лише за шанобливого звертання до однієї особи **тільки в ділових документах** або вітальних листівках, запрошеннях чи ділових листах.

Помилковим є написання «Ви» з великої літери у звертаннях до двох або більшої кількості осіб.

Чи потрібна кома в зазначених конструкціях?

*З повагою,
проректор з наукової роботи Дмитро Лученко*

З глибокою повагою, видавництво «Право».

*Зі щирою повагою,
Юрій Чередниченко.*

З повагою, декан факультету юстиції О.В. Чумак

Отже, правильно:

1. Ставимо тире, якщо обидва складники завершальної частини листа написані в одному рядку:

З повагою – проректор з наукової роботи Дмитро Лученко.

З глибокою повагою – видавництво «Право».

Або якщо в одному рядку форма ввічливості, а в іншому – назва посади, прізвище тощо:

З повагою –

директор бібліотеки Людмила Коваль.

Зі щирою повагою –

Оксана Шевченко.

Отже, правильно:

2. Не ставимо тире чи жоден інший розділовий знак, якщо після етикетних форм на віддалі від них у тому ж рядку зазначаємо назву посади, ініціали з прізвищем або ж ім'я та прізвище:

З повагою

директор бібліотеки Л. Коваль.

Зі щирою повагою

Оксана Шевченко.

Реквізити документа

Дата

15.06.2023

15 червня 2023 року

15 червня 2023 р.

2023.06.15

Реквізити документа «Підпис»

Директор _____ Віра ЮРЧЕНКО

Або

Директор бібліотеки _____ Віра ЮРЧЕНКО

Реквізити документа «Адресат»

**Ректорові
Національного юридичного
університету
імені Ярослава Мудрого
Анатолію Гетьману**

Канцеляризми

1. **Доводжу до вашого відома** (замість повідомляю)
2. **Необхідно вжити термінових заходів** (замість треба)
3. **Такий стан речей є неприпустимим** (замість це неприпустимо)
4. **В результаті ретельного розслідування** (замість розслідуючи)
5. **Мали місце** (замість було) .

Кліше

Увага! Як правильно!

- Неправильно

1. Більша половина
2. Переважна більшість
3. Зняти з займаної посади
4. Прейскурант цін

- Правильно

1. Більша частина
2. Більшість
3. Зняти з посади
4. Прейскурант

Зворотні перехідні дієслова на **-ся**

ПРАВИЛЬНО

Мені не віриться
Сталася подія
Вони листуються
Нарешті домовилися
Про це писалося

НЕПРАВИЛЬНО

Обласною комісією
проводиться обстеження
Якщо сесія не
скликається головою
обласної ради;
Протоколи підписуються
всіма членами ради;
Проект готується
президією

При дієслові маємо іменник (суб'єкт)
у формі орудного відмінка (*написано пером*).

Проблемні вислови

Приклади 2

Неправильно

1. **Виконується** не в повній мірі
2. **Слухається** питання
3. **Розглядалося** на комісії
4. Чому векселя **оформляються**
5. **Пропонується** на наступний рік
6. **Ставиться** на голосування

Правильно

1. **Виконують** не повною мірою
2. **Слухаємо** питання
3. **Розглядали** на комісії
4. Чому векселі **оформляють**
5. **Пропонуємо** наступного року
6. **Ставимо** (-ю) на голосування

Запам'ятаймо!

Дійова особа в реченні, виражена особовим займенником, повинна стояти у називному відмінку, а не в орудному

Неправильно

Мною запроваджено
Нами запропоновано
Вами доведено

Правильно

Я запровадив
Ми запропонували
Ви довели.

Надаємо перевагу формам ...но, ...то

1. Під час семінару **передбачається** розглянути такі питання
2. Пропозиція **розглядалася**
3. Твори перекладалися
4. Відбір студентів буде **проводитись**
5. **Передбачається** поступово збільшити частку покриття громадянам реальних витрат на житло

1. Під час семінару **передбачено**
2. Пропозицію **розглянуто**
3. Твори **перекладено**
4. Буде **проведено**
5. **Передбачено** збільшити

Складні прийменники

Приклад 1

1. **Залежно від** обставин
2. **Відповідно до** чинного законодавства
3. **Порівняно з** попереднім досвідом
4. **Відповідно до** здібностей
5. **Через** деякі обставини
6. **З огляду на** деякі обставини
7. **Під час** обговорення

Запам'ятаймо!

Уживають

1. У залежності від
2. У відповідності до
3. У порівнянні з
4. У ході
5. У міру
6. У силу

Правильно

1. Залежно від
2. Відповідно до
3. Порівняно з
4. Під час, у процесі
5. Залежно від
6. Через; з огляду на;
у зв'язку з

Частина III

Гра

«Мовна вправність»

1. Віднайдіть у реченні мовні хиби.

Усі ми в тій чи іншій мірі маємо працювати дистанційно, проводити заняття он-лайн, щоб потім студенти мали змогу хорошо здати весняну сесію 2022–2023 н. р.

1. Правильно

Усі ми **тією чи іншою мірою (так чи інакше)** повинні працювати **дистанційно**, проводити заняття **онлайн**, щоб потім студенти мали змогу успішно **скласти** весняну сесію **2022/2023** н. р.

2. Віднайдіть у реченні мовні хиби.

Більше того, бюджет не передбачає нових витрат. Між тим, ситуація кардинально змінюється і набирає нових оборотів.

2. Правильно

До того ж бюджет не передбачає нових витрат.
Тим часом ситуація суттєво змінюється і набирає
нових обертів.

3. Віднайдіть у реченні мовні хиби

Дивний парадокс, але я постійно забуваю про свою виключну прерогативу два дні в місяць ходити в басейн.

3. Правильно

Дивина (парадокс), але я постійно забуваю про прерогативу (перевагу) два дні на місяць ходити до басейну (відвідувати басейн, плавати).

4. Віднайдіть у реченні мовні хиби

В силу певних обставин вони не приїхали, а тому в силу цього мусимо вам відказати.

4. Правильно

Через (з огляду на) певні
обставини вони не приїхали, а
тому мусимо **ВІДМОВИТИ**.

Шановний пане Ігоре!

На завершення хотіла б сказати, що мені і в голову не прийшло, що ця справа виявилася вам не по силах. Між тим, яку ви переслідували мету, коли на веб-сторінці розмістили повідомлення про дану справу і вкотре акцентували увагу, що Петро Григорійович досвідчений експерт в області права.

З повагою, Ольга Іллінічна

Шановний пане **Ігорю!**

На завершення (**насамкінець**) хотіла б сказати, що мені в голову не прийшло (**не спало на думку**), що ця справа виявилася вам **не по силах** (*не під силу, не до снаги*).

Між тим (**тим часом**), яку ви **переслідували мету** (**мали на меті**), коли на **веб-сторінці** (**вебсторінці**) розмістили повідомлення про **дану (цю)** справу і вкотре **акцентували увагу** (**акцентували, наголосили**), що Петро **Григорійович** (**Григорович**) — **досвідчений експерт** в області (**у галузі**) права.

З повагою, — Ольга **Іллінічна Іллівна**.

Дякую
за увагу,
шановні колеги!